

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29.03.1990, sp. zn. 6 Tz 10/90, ECLI:CZ:NS:1990:6.TZ.10.1990.1

Číslo: 43/1990

Právní věta: Naplňuje-li skutek pachatele znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 241 tr. zák. (resp. pokusu), která je speciální ve vztahu ke skutkové podstatě trestného činu vydírání podle § 235 tr. zák., nelze skutek pouze s ohledem na nižší stupeň nebezpečnosti pro společnost kvalifikovat jako trestný čin vydírání podle § 235 tr. zák. V případech, ve kterých jednání pachatele naplňuje formální znaky trestného činu znásilnění, avšak jeho skutkové okolnosti výrazně snižují stupeň společenské nebezpečnosti činu, je třeba zkoumat, zda není tento stupeň nepatrný ve smyslu § 3 odst. 2 tr. zák., resp. malý ve smyslu § 75 tr. zák. Pokud je na místě závěr, že tomu tak je, nemůže jít o trestný čin znásilnění, ani o jiný mírnější trestný čin.

Soud: Nejvyšší soud ČR

Datum rozhodnutí: 29.03.1990

Spisová značka: 6 Tz 10/90

Číslo rozhodnutí: 43

Číslo sešitu: 7-8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Trestný čin, Vydírání, Znásilnění

Předpisy: 140/1961 Sb. § 3 odst. 2

§ 235

§ 241

§ 75

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Č. 43

Naplňuje-li skutek pachatele znaky skutkové podstaty trestného činu znásilnění podle § 241 tr. zák. (resp. pokusu), která je speciální ve vztahu ke skutkové podstatě trestného činu vydírání podle § 235 tr. zák., nelze skutek pouze s ohledem na nižší stupeň nebezpečnosti pro společnost kvalifikovat jako trestný čin vydírání podle § 235 tr. zák.

V případech, ve kterých jednání pachatele naplňuje formální znaky trestného činu znásilnění, avšak jeho skutkové okolnosti výrazně snižují stupeň společenské nebezpečnosti činu, je třeba zkoumat, zda není tento stupeň nepatrný ve smyslu § 3 odst. 2 tr. zák., resp. malý ve smyslu § 75 tr. zák. Pokud je na místě závěr, že tomu tak je, nemůže jít o trestný čin znásilnění, ani o jiný mírnější trestný čin.

(Rozsudek Nejvyššího soudu ČR z 29. 3. 1990, sp. zn. 6 Tz [10/90](#))

Nejvyšší soud ČR k stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČR, zrušil usnesení krajského soudu v Brně z 25. 10. 1989 sp. zn. 8 To 29/89, jakož i rozsudek okresního soudu ve Žďáře nad Sázavou z 3. 8. 1989 sp. zn. 1 T 28/89 a tomuto okresnímu soudu přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem okresního soudu ve Žďáře nad Sázavou z 3. srpna 1989 sp. zn. 1 T 28/89 byl obviněný M. O. uznán vinným trestným činem vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák. a odsouzen k trestu odnětí svobody na osmáct měsíců, jehož výkon byl podle § 58 odst. 1 písm. a), § 59 odst. 1 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu tří let. Současně bylo podle § 72 odst. 2, 4 tr. zák. (správně podle § 72 odst. 2 písm. b), odst. 4 tr. zák.) obviněnému uloženo ambulantní protialkoholní léčení (správně ambulantní ochranné protialkoholní léčení).

Trestné činnosti se obviněný dopustil podle zjištění okresního soudu tím, že dne 30. 12. 1988 v době kolem 14.00 hod. v bytě v Novém Městě na Moravě, okres Žďár nad Sázavou, v podnapilém stavu požadoval soulož na své manželce Z. O. nar. 13. 7. 1955, a když ho odmítla, přiložil jí ke krku kuchyňský nůž a pohrůzkou usmrcení ji nutil, aby mu byla po vůli; pak ji vtlačil do obývacího pokoje, kde ji povalil na postel, chytil za oděv pod krkem a obnažil na spodní části těla, k pohlavnímu styku však nedošlo.

Odvolání, podané proti tomuto rozsudku okresního soudu v neprospěch obviněného M. O. okresním prokurátorem ve Žďáře nad Sázavou, krajský soud v Brně usnesením z 25. října 1989 sp. zn. 8 To 291/89 podle § 256 tr. ř. zamítl.

Proti tomuto rozhodnutí odvolacího soudu podal generální prokurátor České republiky ve lhůtě uvedené v § 272 tr. ř. stížnost pro porušení zákona ve prospěch i v neprospěch obviněného.

V této stížnosti pro porušení zákona především namítl, že okresní soud ve věci rozhodl na podkladě neúplných skutkových zjištění, navíc nedostatečně zhodnotil provedené důkazy a pochybil i v právní kvalifikaci. Podle názoru stěžovatele se okresní soud dost důsledně nesnažil odstranit rozpory a nejasnosti ve výpovědi obviněného, zejména ve vztahu k posouzení subjektivní stránky stíhaného jednání, řádně ovšem nevzal ohled ani na výpovědi poškozené Z. O. a svědkyně R. K., vztahující se ke stránce objektivní.

Při skutkových zjištěních, ze kterých okresní soud podle znění výroku rozsudku vycházel, přitom vzbuzuje podle stěžovatele pochybnost použitá právní kvalifikace.

Náležitě vyjasněna nebyla podle názoru stěžovatele ani otázka míry přičetnosti a tím i trestní odpovědnosti obviněného, neboť ze znaleckého posudku ani z výpovědi znalce MUDr. Č. K. v hlavním líčení nebylo patrné, jaké byly v době činu ovládací a rozpoznávací schopnosti obviněného ve vztahu ke zdržení se požívání alkoholických nápojů.

Svým shora naznačeným nedůsledným postupem tak okresní soud podle názoru stěžovatele porušil zákon v ustanovení § 2 odst. 5, 6 tr. ř. ve prospěch i v neprospěch obviněného a v ustanovení § 235 odst. 1 tr. zák. výhradně v jeho prospěch. Krajský soud v Brně k odvolání okresního prokurátora tato pochybení okresního soudu nenapravil, ač k tomu měl možnost, a podané odvolání neprávem jako nedůvodné zamítl. Sám tak podle stěžovatele porušil, rovněž ve prospěch i v neprospěch obviněného, zákon v ustanoveních § 254 odst. 1 a § 256 tr. ř.

Generální prokurátor České republiky proto navrhl, aby Nejvyšší soud České republiky vyslovil v této

podobě porušení zákona, aby vadná rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a dále aby postupoval podle § 270 odst. 1 tr. ř.

Nejvyšší soud České republiky přezkoumal z podnětu podané stížnosti podle – 267 odst. 1 tr. ř. správnost a zákonnost všech výroků obou napadených rozhodnutí a zabýval se z tohoto pohledu i správností postupu řízení, které vydání těchto výroků předcházelo. Vzal přitom v úvahu i námitky, uplatněné v řízení o stížnosti pro porušení zákona i v řízení předcházejícím.

Nejvyšší soud České republiky shledal, že k porušení zákona v této trestní věci došlo, a to ve prospěch i v neprospěch obviněného M. O.

Tento závěr dopadá především na objektivní posouzení duševního stavu a tím i trestní odpovědnosti obviněného v době činu. Kromě námitek uplatněných stěžovatelem v odůvodnění podání stížnosti pro porušení zákona bylo totiž třeba vzít ohled na výhradu obviněného, přednesenou jeho obhájcem, že uvážení a zhodnocení nebyl ani možný vliv těžké cukrovky, kterou obviněný trpí, jakož i jím tehdy užívaných léčiv na úroveň jeho rozpoznávacích i ovládacích schopností v době činu.

Pokud pak jde o samotná skutková zjištění, je třeba se stěžovatelem plně souhlasit v tom, že okresní soud nevyčerpal všechny důkazní možnosti k získání dostatečných podkladů nutných v první řadě pro spolehlivý závěr o skutečném záměru obviněného v kritické době. V tomto směru měl být důsledněji proveden především výslech obviněného M. O., měly být všestranně vyhodnoceny jeho výsledky a porovnány s ostatními důkazy, ve věci provedenými, zejména s údaji poškozené Z. O.

Teprve při bezpečném a důkazně plně podloženém závěru o tom, že záměrem obviněného bylo skutečně dosažení pohlavního styku s poškozenou a že tento záměr nebyl například v průběhu své realizace modifikován úmyslem jiným, naplňujícím právě znaky skutkové podstaty trestného činu vydírání, popřípadě deliktu jiného, nebo že od jeho uskutečnění obviněný dobrovolně neustoupil, bylo na místě se zabývat otázkami dalšími.

Teprve poté bylo totiž opodstatněné se zabývat konkrétním jednáním obviněného vůči poškozené z pohledu toho, zda vůči ní uskutečnil fyzické násilí a jaké, popřípadě s jakým výsledkem a následky, či zda tímto násilím, respektive jeho bezprostředním použitím hrozil a čeho takto dosáhl. V návaznosti na to pak bylo třeba řešit, zda právě konkrétní použité násilí či jeho pohrůžka směřovaly či měly směřovat k překonání vážně míněného a zřetelně projeveného odporu poškozené proti souloži obviněným zamýšlené, a následně nade vši pochybnost uzavřít, zda i v tomto ohledu bylo dáno zákonem předpokládané zavinění pachatele.

Pokud jde o právní posouzení, třeba předeslat, že trestný čin vydírání je podle platné právní úpravy spáchán trestně odpovědným pachatelem, který jiného násilím, ať již fyzickým nebo psychickým nebo pohrůžkou tohoto násilí nebo jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl; podobná aktivita může přitom samozřejmě směřovat i do sexuální sféry.

Trestného činu znásilnění se potom dopustí trestně odpovědný pachatel, který násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí ženu k souloži, resp. kdo k takovému činu zneužije její bezbrannosti. Ve stadiu pokusu přitom zůstane tento čin tehdy, pokud k souloži nedošlo.

Z toho vyplývá, že tak, jak byl skutek popsán okresním soudem ve výroku rozsudku, beze zbytku naplňoval přinejmenším také formální znaky pokusu trestného činu znásilnění podle § 8 odst. 1, § 241 odst. 1 tr. zák., jak byl ostatně okresním prokurátorem zažalován.

Třeba přitom okresnímu soudu přiznat, že si byl této okolnosti vědom, v odůvodnění svého rozhodnutí však vyslovil právní názor, že nebyla naplněna materiální podmínka pro použití této právní kvalifikace a s tímto odůvodněním kvalifikoval stíhané jednání toliko jako mírněji postižitelný

trestný čin vydírání podle § 235 odst. 1 tr. zák.

V tomto ohledu však pochybil, neboť zásadně nelze při naplnění formálních znaků konkrétního trestného činu s poukazem na nižší společenskou nebezpečnost činu posoudit skutek jako jiný delikt, jehož formální znaky také naplňuje. Trestný čin znásilnění podle § 241 tr. zák. je v poměru speciality vůči trestnému činu vydírání podle § 235 tr. zák. Jde o závažnější útok proti svobodě rozhodování člověka, jíž je u tohoto trestného činu svoboda rozhodování ženy v oblasti pohlavního života. Oproti trestnému činu vydírání je skutková podstata trestného činu znásilnění úžeji vymezena právě tím, že pachatel musí násilím nebo pohrůžkou násilí donutit ženu k souloži. Pokud jde o útoky omezující se jen na hrozbu násilím, musí jít o hrozbu bezprostředním násilím.

Jestliže určité jednání vykazuje formální znaky trestného činu znásilnění, je nutno je posuzovat jen v rámci této skutkové podstaty. Nelze prostřednictvím pouhého hodnocení materiálních znaků je kvalifikovat jako jiný trestný čin menší společenské nebezpečnosti a část okolností činu naplňujících zvláštní formální znaky speciálního trestného činu pominout. V případech, ve kterých jednání pachatele naplňuje formální znaky trestného činu znásilnění, avšak jeho skutkové okolnosti výrazně snižují stupeň společenské nebezpečnosti činu, je třeba zkoumat, zda není tento stupeň nepatrný ve smyslu § 3 odst. 2 tr. zák., resp. malý ve smyslu § 75 tr. zák. Pokud se dojde k závěru, že tomu tak je, nemůže jít o trestný či znásilnění ani jiný čin mírněji trestný. (Srov. č. 39/1989 sb. rozh. tr., kde je řešen obdobný vztah trestného činu loupeže a vydírání.)

Veškerým shora uvedeným nedůsledným postupem tak okresní soud skutečně porušil ve prospěch i v neprospěch obviněného M. O. zákon v ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř. a ve prospěch i v neprospěch tohoto obviněného porušil zákon v ustanoveních § 254 odst. 1 a § 256 tr. ř. také krajský soud v Brně.